

közve valóságos hőisévé lesz az élet változatos küzdelmének. Történetét ő maga meséli el. Vonzó, közvetlen és derült az előadás-mód; megrázó és kacagató események gyors egymásutánban követik egymást. A műnek rendkívül komoly célzata és egészséges alapeszméje — úgy reméljük — maradandó hatással lesz az olvasókra.

A másik hosszabb regény Verne Gyulának, a bámulatos termékenységgel francia regényírónak legújabb műve:

Az Antillák világa

Zigány Arpád fordította szintén a Tanulók Lapja számára. Az eredeti francia kiadás képeivel illusztrálva fog megjelenni s bizvást hisszük, hogy hatását nem téveszti el.

E két hosszabb közleményen kívül minden számban adunk költeményt, még pedig ismert nevű írók termelésének a javából, adunk fölvaltva ismeretterjesztő cikkeket az irodalomtörténet, műkritika, természettudományok, földrajz, etnografia köréből. Igyekezni fogunk, hogy ezek a közlemények szerves összefüggésben legyenek az iskolai tanulmányokkal s így a «Tanulók Lapja» áldásos működésében az iskolát is hathatósan támogassa. Célunk nemcsak az, hogy olvasóinkat nemesen szórakoztassuk, hanem tanítsuk is. Ezt a célt szemünk előtt soha egy percig sem tévesztjük el.

Kiterjeszkedünk a mai társadalmi és közéletnek minden olyan nevezetes eseményére, melyek a mi olvasóinkat érdekelhetik, de elzárkózunk minden elől, ami csak a napi hír érdekességével bír.

Fejtörő rovatunk rejtvényei nemcsak arravalók, hogy az olvasók találékonyságát tegyék próbára, hanem arra is, hogy gondolkozni, s ismereteik felhasználására tanítsák meg.

Vegyes rovatunkat, melyben hasznos tudnivalókat közlünk, ebben az évben még változatosabbá és tanulságosabbá tesszük.

Azt akarjuk, hogy a «Tanulók Lapja» minden vasárnap mint várva-várt vendég, mint kedves jó barát köszöntsen be, s hogy az a meleg, szerető viszony, mely a lap szerkesztője és a lap olvasói között immár évek óta fennáll, még bensőbbé és igazabbá váljék.

A «Tanulók Lapja» minden héten értékes könyvjutalmakat sorsol ki a rejtvények megfejtői között, a szerkesztő pedig minden hozzá intézett kérdésre részletesen megadja a választ.

A «Tanulók Lapja» minden szombat pontosan megjelenik, úgy, hogy vasárnap már vidéki előfizetőink is olvashatják.

A kiadóhivatal mindazoknak, akik 8—10 egész éves előfizetőt gyűjtenek, egy évig *ingyen* küldi a lapot, akik 4—5 előfizetőt gyűjtenek, értékes könyvjutalmat ad.

Lapunk régi előfizetőit arra kérjük, hogy ismerőseik között terjesszék a Tanulók Lapját. Minél nagyobb lesz a diák-tábor, mely körénk csoportosul, annál tartalmasabbá és szebbé tehetjük majd a magyar diákok legjobb barátját: a Tanulók Lapját.

A Tanulók Lapjának előfizetési ára:

Egész évre 9 kor. 60 fill.
Fél " 4 " 80 "
Negyed " 2 " 40 "

Az előfizetési díjat legcélszerűbb postautalványon a «Tanulók Lapja» kiadóhivatalába (Budapest, IV., Egyetem-u. 4., Franklin-Társulat) küldeni.

A «Tanulók Lapja» szerkesztősége és kiadóhivatala.

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes idevágó kellékek és díszvasalások képes gyűjteményét.

Mivel a fentemlített cikkek és kellékek ez ideig jórészt Bécsből szereztek be, indíttatva éreztük maunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly cikk előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett.

Tiszteltelt 10026
Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.
Árjegyzéket tessék a «T. L.»-ra hivatkozva kérni.

Magyar
bélyegraktár

Budapesten,
VI., Bajnok-u. 3.

Vesz, cserél
és elad minden-
féle (magyar és
külföldi) levél-
bélyeget.

A ki nem azt
kapja, a mit bir-
detünk, vagy
nincs megle-
gedve avval, a
mit kapott, kérje
vissza a pénzt!

Ajánljuk a következő gyönyörű és fölötte olcsó sorozatokat:

- China**, 1898-ből, 6 darab (1/2—10 ct) csak 60 fillér és a portó.
- Honduras**, 1892-ből, 5 darab (1—25 ct) csak 80 fillér és a portó.
- Bolivia**, 1894-ből, 7 darab (1—100 ct) csak 1.— kor. és a portó.
- Argentína**, 1899/900-ból, 8 darab (1/2—30 ct) csak 1.— kor. és a portó.
- Chile**, 1900/901-ből, 6 darab (1—50 ct) csak 1.— kor és a portó.
- Japán**, különféle 12 darab, ritka is, csak 30 fillér és a portó.
- Bolivar**, 1903-ből, 6 darab (ritka!) csak 80 fill. és a portó.
- Uruguay**, 15 darab, remek szép sorozat, csak 1 K 50 fill. és a portó.
- Borneo-Labuan**, gyönyörű 9 darab, vadember, krokodil, hajó, vár, stb. keverten vagy külön. mind a 9 darabnak az ára csak 1:50 kor. és a portó.

Rendeljen még ma! Ne várjon holnapig!

Két koronáig használatlan bélyegeken is beküldheti a pénzt. Portóra, ha ajánlva kívánja a levelet, 35 fillért (dupla levélért 45 fillért) küldjön; közönséges levél portója, ha egyszerű, 10 fillér, ha dupla, 20 fillér.

5 koronás rendelés portómentes.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSEG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet	IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.	és könyvnyomda.	Kéziratokat nem adunk vissza.
<i>Megjelenik minden vasárnap.</i>		

DEÁK FERENC.

DEÁK FERENC EMLÉKEZETE.

E hónap tizenhetedikén lesz Deák Ferenc születésének száz éves fordulója.

Ezt a napot a magyar nemzetnek háladatos kegyelettel kell megülnie. Országgra szóló nagy ünnepre nincsen szükség, mert az országos ünnepek lármája nem illik annak az embernek az emlékéhez, aki életében is csak «polgártársai bizalmában lelte egyetlen jutalmát».

Idézzük fel ezen a napon Deák Ferencnek emlékét ami lelkünkben. Tiszta és nemes az emlék, mint a tengerszem kristályvize, melynek csodálatos mélységét látó szemünk meg nem láthatja.

Deák Ferenc nem tartozik azok közé, akik a távolsággal nőnek, sem azok közé, akik a távolsággal összetörpülnek. Az erkölcsi nagyság minden időnek szól, még pedig egyformán szól.

Az a nemzedék, mely napról-napra szemtanúja volt a «haza bölse» szereplésének, nem látta őt kisebbnek s az utánok következő nemzedék nem láthatja őt nagyobbak. Alkotása, művei, mint minden emberi alkotás, ki van téve a mulandóságnak és változandóságnak. Nem volt még államférfi, a ki örök időkre szólóan tudott volna valamit alkotni, ámde az olyan ember, aki szándékában és cselekedeteiben egyformán tiszta és nemes volt, aki nyilvános pályafutásának minden pillanatában önmagához hű tudott maradni, akit nem bódított el a dicsőségnek vágya, a hatalomnak szertelensége: az késő századok ítélőszéke előtt úgy áll, mint kortársai előtt állott.

DEÁK FERENC SZELLEMÉHEZ.

Irta Gaal Mózes.

Ha meg-megtépi szenvedés viharja,
A nemzetszív a multban lel vigaszt;
Egünet újra vészfelhő takarja,
Új kin sok régi sebből vért fakaszt.
Hitünk megrendül, kételyünk fölébred:
Méhed mi gyászt fogan komor jelen?
Egymásra törnek: tiszta láng s önérdék,
Fájó, viszás nekünk e küzdelem.
Egy ére-szoborhoz el zarándok-útra,
Hitünk forrása hadd buzogjon újra!

Hozzad jövünk, te «bölse a hazának»,
Mint egykoron a bús kételkedők
Tévelygő útján a vak éjszakának,
Hited legyen: hitünk, erőd: erőnk.
Hívságos volna kérkedő beszédünk,
— Nagy lelked a tömjéntől idegen —
Önvád keserve, mit e pereben érzünk,
Hogy nem csüngöttünk jobban hiteden;
Két emberöltő nagy határkövenél
Bűnbánó lelkünk ime hozzád békél.

Deák Ferenc olyan időben intézte az országnak sorsát, mikor a leghatalmasabb elmék is tétova haboztak. Az ő bölcsességére volt szükség, hogy a nemzet hajója örvénybe ne süllyedjen, hogy a nemzet nagy örökségét: az alkotmányt meg tudja őrizni.

A száz év, mely Deák Ferenc születése óta eltelt, hazánk történetében három korszakot ölel fel: az első a vajadás és forrongás korszaka, a második az elnyomatásé, a harmadik az előre törő küzdelemé. Deák az elsőnek komoly harcosa, a másodiknak vigasztalója, a harmadiknak megindítója volt.

Mikor a küzdőtérre kilépett, éppen olyan szerény és igénytelen volt, mint a mikor nagy munkáját bevégezte s módja lett volna arra, hogy rangot és kitüntető állást tetszése szerint válasszon magának.

Ez a polgári nagyság, melynek mását a lefolyt ezredévek történetében csak elvétve találjuk.

Deák Ferenc emléke legyen drága annak az ifjúságnak, melyet a nagyok példája van hivatva munkabíróvá, lelkesé, elveihez hű férfiakká nevelni.

Deák Ferenc szelleme szállja meg a magyar nemzet ifjúságát; az ő jósága, emberszeretete, a közjóért önzetlenül való munkálkodása legyenek az erények, melyek a késő nemzedéket lelkesítik s komoly, nagy és szent célok megvalósítására sarkalják.

Nyitott könyv életed, a bölcseségnek
Szent könyve az: igazsághirdető,
Mit abba véstek fényes, gyászos évek:
Nekünk a múlt, a jelen és jövő.
Mind ami nagy, dicső és szent minékünk,
E könyvben híven följegyezve áll:
Fényes küzdelmünk, gyászos szenvedésünk,
Nyomában a félelmes tetszhalál,
Hitünk, türelmünk, újra támadásunk,
Jövőt megváltó örök igazságunk!

Ott harcolál a milliók jogáért,
Önzés szennyétől tiszta kebeled,
Terhed viselted, mit önkényt reá mért
A nemzet- és szabadságszeretet.
És századoknak bástyáit ledöntve,
A diadalnak mámore között,
Bölcs lelked, mint az igazságnak öre
Gondokban aggya híven örködött.
Elnéd, miként a napnak tiszta fénye
Világot vet igazság ösvényére.

Igazság, ó te voltál néki minden:
Erő, vigasz, remény, hit, öntudat!
És összetört e dönthetetlen szírtén
Gyülölség, vád, tisztátlan indulat.
De felzúgott a harcok zivatarja
Dicsőség mámorával fényesen,
Országot dülő rémes forgatja
Végig separt a küzdő nemzetén.
A bölcs szívére sejtetem borult rá,
Aggó keserve könnyét titkon ontá.

És elzúgott a harcok zivatarja;
Cikázó villámfény: a győzelem...
Vak éj utána... s honfivér patakja...
Valóra vált a néma sejtetem.
Megásott sírnál tört szívvel zokognak,
Kik vérüket ontották, a nagyok...
Mértéke hol van ilyen fájdalomnak?
Ó, volt-e nemzet még ily elhagyott?
Megtörve már az égi hitnek szárnya...
Van-e ki hisz még a feltámadásba?

Ó hitt. Nagy múltnak s dicsstelen jelennek
Szemfödélén im napsugár tör át,
Szabadsághősök sirjuktól kikelnek,
S együtt villasztják a «nagy éjszakát».
Ó hitt az eltiprott jog erejében.
— Amelyet zsarnok kény csak megaláz, —
A szenvedésnek tisztító tüzeiben,
— Mely összéb forraszt, de meg nem gyaláz.
Elveszhet minden, ha tombol a gázság,
Nem veszhet el, csak szenved az igazság!

«Türjük, mit türni átokul szakadt ránk,
Reméljük, mit remélni van jogunk,
Kik multjokat kis hittel megtagadják,
Jaj szóval hadd sirassák nyomoruk».
Mi türjünk... várjunk néma büszkeséggel,
Viseljük a «makacsság» bélyegét,
Áldozunk könnyel, szenteljük meg vérrrel,
Várjuk el a világ ítéletét.
Feladni azt, miért a hősök éltek,
Meggyilkolása önnönéletünknek.

«Hűségünk ára nem lehet ajándék,
Melyet kioszt hatalmasok kegye;
Jog, törvény, eskü szent nekünk, nem árnyék,
Melyet a fény játszin reánk vete.
Szabad volt mindig ez a büszke nemzet;
A trónemészto harcok közepett
Esküt rajongva s nem hivalgva zengett
Kiráyaért ó, hány elvérezett!
Törvény, igazság: a mi sziklavárunk
Add vissza nekünk régi alkotmányunk!

Minő csodás a bölcsesség hatalma!
Lázongó, forró vért lecsendesít,
Fájó keservnek árját megapasztja,
Táplálja a nemzet reményeit.
Megmozdul a szív annak kebelében,
Kinek a milliokon hatalma van;
A bölcseségnek diadalma lészen
A nemzetszenvedésért jutalom.
Felépül várad régi büszkeségünk,
Hitünk buzog: «ó élünk, újra élünk!»

Feledve minden. Öröm szent hevétül
Megteljesül a honfiú kebel,
Király szíve a nemzetéhez békül
S a két szív végre együtt ünnepel.
«Szabad nemzetnek koronás királya,
Trónod alapja a mi hű szívünk,
A szenvedések próbáit megállva,
Tisztább és szentebb a mi örömünk.»
De hol van ő, a nemzet hű vezére,
Őt várjuk, őt a nemzet ünnepére...

Nem látjuk őt az ünneplők sorába,
Fölkent királya jobbán; nincs sehol,
Hová a kegynek eljut bűvsugára...
A műve kész, a művész elvonul.
Nagy lélek! Ó mily tiszta ragyogásod!
Példátlanul nemes honszeretet!
Leróttad a hazának tartozásod,
S jutalmad a szivedben érezed.
És millióknak hála-imádsága
A Deák Ferenc szíve dobogása.

Hősök, királyok, költő óriások,
Babérotokból adjatok neki,
A ti elmétek, amíg nagyra látott
A hír maszlagját hévvel epedé;
Előttetek térdelt a bámulóknak
Hozsannát zengő szolgaserege,
Virágesőt az útatokra szórtak,
Csordultig a dicsőség serlege . . .
Deák Ferencnek nem volt semmi vágya:
Szabad legyen és boldog a hazája.

Polgár maradt, midőn vetélkedő láz
Sok fényes elmét ejt korán rabúl,
S a nyegle hívság, melyet szent cél álcáz,
Sallangos címet esd korlátlanul.
Ember maradt, kibena a tiszta jószág
Mélységes forrása buzg szüntelen;
S a szenvedő, az üldött nyomorúság
E forrásnál remélve megpihen.
Az örvendővel ki együtt örültél,
Nagy szív, hány fájó könnyet letörültél!

Hozzad jövének, te bölcs, igaz, nagy ember,
Tépett szívünkben bánatot hozunk,
Jövénekre nézünk kinzó félelemmel,
S könnyünk kicsordul, míg imádkozunk:
«Terjeszd fölénk nagy lelked égi szárnyát,
Ihlesse meg elménket szellemed,
Hogy akik őrzik nemzetednek álmát,
Nehéz időkben fölidézzenek;
Hallgassanak a bölcs intő szavára:
«A cél csak egy — a nemzet boldogsága.»

DEÁK FERENC ÉLETE.

A dombos-halmos Zalamegyének egyik kis falujában, Söjtörön, a múlt század elején egy emeletes nemes udvarház állott, melynek a tulajdonosa Deák Ferenc, zalamegyei birtokos és megyei táblabíró volt.

Az öregebb Deák Ferencnek és Zsibrik Erzsébetnek 1803 október 17-én második fia született, — az elsőszülött fiút Antalnak nevezték, — a másodszületett apja nevére szintén Ferencnek keresztelték.

A gyermekek korán árvaságra jutottak s így Antalra, a legidősebb testvérré vált a feladat, hogy a család feje legyen s árva testvéreit fölnevelje. Az anyai és apai szeretet melege nem jutott a gyermek és ifjú Deák Ferenc osztályrészéül s nénye, Klára pótolta az édes anyát, Antal az édes apát. Amit ebből a korból tudunk

Deákról, az jóformán semmi. Részint Söjtörön, részint a másik zalamegyei Deák-birtokon: Kehidán nevelkedett, míglen bátyja diák-iskolába adta. Keszthelyen, Pápán, Nagy-Kanizsán a papok iskolájába járt s éppen nem adta jelét valamely kiválóságának. Középszerű tanuló volt, «prima classis» jeggyel (elsőrendű) jelölték a piarista tanárok.

Mint nemes ifjú, a középiskolai tanulmányok befejezése után Győrre ment, hogy a jogot hallgassa. Itt már kezdett nyilatkozni a tehetsége. Úgy látszik, hogy megtalálta azt a teret, ahol működni kell s az ifjú az «eminens»-ek sorába emelkedett.

A jogi tanulmányok befejezése után Pestre ment, jurátus lett s letette az ügyvédi vizsgálatot. Minden táblabírónak, ki utóbb a megyei kormányzatban akár mint ügyész, akár mint úrbéri referens, akár mint törvényszéki táblabíró szerepelni akart, ezt a cenzurát le kellett tennie. Inkább beesület dolga volt, mint jogeim arra, hogy ügyvédi gyakorlathoz juthasson. Deák Ferenc különben is hosszú közpályája alatt soha fizetést nem húzott, sőt a neki kiutalványozott napidijakat is valamely jótékony célra ajánlotta fel. A megyei szolgálat nyílt meg előtte, embernyi-ember volt már, de a jelleme fejlődésére vonatkozó adatok olyan fogyatékosak, hogy alig tudunk általános vonásoknál egyebet találni. Arra nézve sincsen adatunk, hogy az ifjú koraal együtt járó élenkség, mulatozási kedv benne meglelt volna: bizonyos komolyság jellemezhetette már ekkor őt, melyhez a kedélyének istenadta melegsége a humort oly szerencsés vegyületben szolgáltatta.

Zalamegye úrbéres ügyeinek vezetője, az árvaügyek jegyzője és megyei táblabíró lett. Van alkalmunk arra, hogy alaposan beletekintsünk a megyei kormányzat hiányos gépezetébe, észrevégye, hogy hol és miben van fogyatkozás. Okul és tanul mindenből.

S ha mikor reá kerül a sor, hogy beszéljen, begyülekeznek az öregebbek, nagy várakozással végig hallgatják, mert tudják, hogy Deák Antalnak az öccse mindig fején találja a szeget. Beszédében nincsen sok retorikai cifraság, de annál több velő.

Az ország még nem tudott semmit Deák Ferencről, midőn Zalamegye követe, Deák Antal, öccsének a helyét az országgyűlésen önkényt átengedte (1833-ban). Sajnálkozó követársainak, akik tőle elbúcsúztak, így szólt:

— Egyet se búsúljatok miattam, küldök én ide magam helyett egy olyan embert, kinek a kis ujjában is több van, mint egész magamban.

A zalai fiatal követet egyébként is jó hír előzte meg. Tudták róla, hogy a megyében az úgynevezett haladó-pártnak, vagyis amint a kor-

midőn nem sokkal ezután a lengyelek ügyében emelt szót, az egész ház zajosan tüntetett mellette.

Az 1832—36-iki országgyűlés tartama alatt alig került szóba olyan ügy, melyhez Deák Ferenc hozzá nem szólt volna. Nem mint ünnepi szónok, hanem mint irányadó és döntő.

DEÁK ELŐTERJESZTI A BÜNTETŐ TÖRVÉNYJAVASLATOT.

mánnyal szemben bizalmatlansággal viseltető ellenzéki magatartása miatt elnevezték: az *opozíció*-nak a vezére. Mindazonáltal bármily nagy híre is lett volna a maga megyéjében, bizonyára eltűnik az országgyűlési követek díszes gárdájában, kik között már akkor számos kiváló szónok volt, ha nagy tehetsége csakhamar előtérbe nem helyezi minden szerénysége dacára.

Zalamegye ifjú követét mindjárt első föllépése alkalmával komolyan számbaveendőnek ítélték s

Az első országgyűlés folyamán olybá tekintették Deák Ferencet, mint a párt vezérének. A megvitatt kérdések olyan megoldást nyertek, amint Deák ajánlott. Csodálatos szerénysége kölcsönözte neki a legnagyobb hatalmat elvtársai között. Megvárta, míg mindenki elmondotta mondanivalóját s mikor aztán döntenie kellett a számos ellentétes indítvány közül, akkor felállott ő, egyszerű, világos, mindenki által könnyen érthető nyelven megtette a maga indítvá-

nyát. Ezt aztán mindenki elfogadta, mert mindenik megtalálta benne az általa mondottaknak a velejét. Az 1839—40-iki országgyűlés volt a második, amelyen Deák Ferenc mint Zalamegyének közlekedéssel megválasztott követe megjelent.

Tóth Lőrinc leírása szerint: «A pozsonyi liget hús árnyaiban kora reggeli vagy nyájas esti óráiban egy csoport követet, mintegy a görög sétáló iskola hű tanítványait, látunk valaki körül táborozni; szemeik egy férfiúra kegyelettel vannak függesztve, szomjan lesik el ajkairól a szavakat; örül, aki legközelebb közelebe juthat, vagy izmos karjába kapaszkodhatik . . . Látjátok azon egészséges kinézésű, erőteljes testalkatú, piros, szabályos arcú, jámbor, de eszes arkifejezésű, lelkes szemű, 30—40 év közti férfit, fekete öltönyben, mely tiszta, csinos, de távol áll a divatos szabástól, hófehér mellényben, mely széles, magas mellét mindenkor fedezi, szájában illatos szivarral, kezében elefántosontfejű vastag sétabottal. Ez Deák Ferenc, Zala követe.»

Így írja le Zala követét a szemtanú. Ezen az országgyűlésen tehát, mint a reformpártnak senki által kétségbe nem vont s minden párt által nagyrabecsült vezére szerepelt.

Nagyon találóan jellemzi ugyancsak Tóth Lőrinc Deák Ferencet, mint pártvezért, midőn így ír róla: «Az ellenzék s főleg a magyar ellenzék rendbentartására valódi művészet s magas stratégiai ügyesség kell. Ne felejtjük a régi magyar megerendszernek azon természetes következtetését, hogy minden megyének megvoltak több-kevesebb nagy szónokai vagy státusférjai. Ezeknek a kebelében sok jó honfi érzelem, de sok hiúság-démonka is lappangott, melyet kellemtlenül érinteni igen veszélyes volt. Ezen hiúságoskák tudott Deák ügyesen s bölcsen elbánni. Senki önszeretén sebet nem ejtett. Deák maga csak fontos tárgyakban szólott és szólott akkor, midőn a tolongó szóártól medréből kitölt tárgyat vissza kellett medrébe vezetni s a bőven megvitattott kérdéseket formulázni, szoros és határozott alakba önteni; s szólott ekkor fontos, bölcsen, kimerítőleg, mindenkit megnyugtatólag.»

Az alkotmányos reformok során az 1839—40. országgyűlésen előkerült egy új büntető törvénykönyvnek a szerkesztése is. Bizottságot küldöttek ki erre a nagyfontosságú munkálatra. E bizottságban, mely néhány kiváló jogtudóssal és szakemberrel egészült ki, közreműködött Deák Ferenc is. Hogy minő hasznát vették e bizottság munkás

és buzgó tagjai Deák Ferenc páratlan jogtudományának, minden ellentétet eloszlató egyéniségének, tömör és velős gondolkodás-módjának, csodálatosan világos elméjének: azt bizvást elgondolhatjuk.

Míg a «haza bölcsé» Pesten a büntető törvénykönyv szerkesztésén dolgozott, azalatt megyéjében valami *Forintos György* nevű ember, bizonyára jó pénzért, vállalkozott arra a gyalázatos munkára, hogy Deák Ferenc megyéjében megbontja az egyetértést.

Hangos, cikornyás beszédek, csapra vert hordók megtették a hatásukat s a megye értelmesebb, higgadtabb része hiába követte el mindent az áramlat elnyomására. Ez a hitvány tömeg, melyben utóbb csak az ingyen ital tartotta a lelket, annyira vetemedett garázdálkodásában, hogy Deák udvarára is belődözött s Kehidát meg a szomszéd községeket véres, ocsmány jelenetek színhelyévé tette.

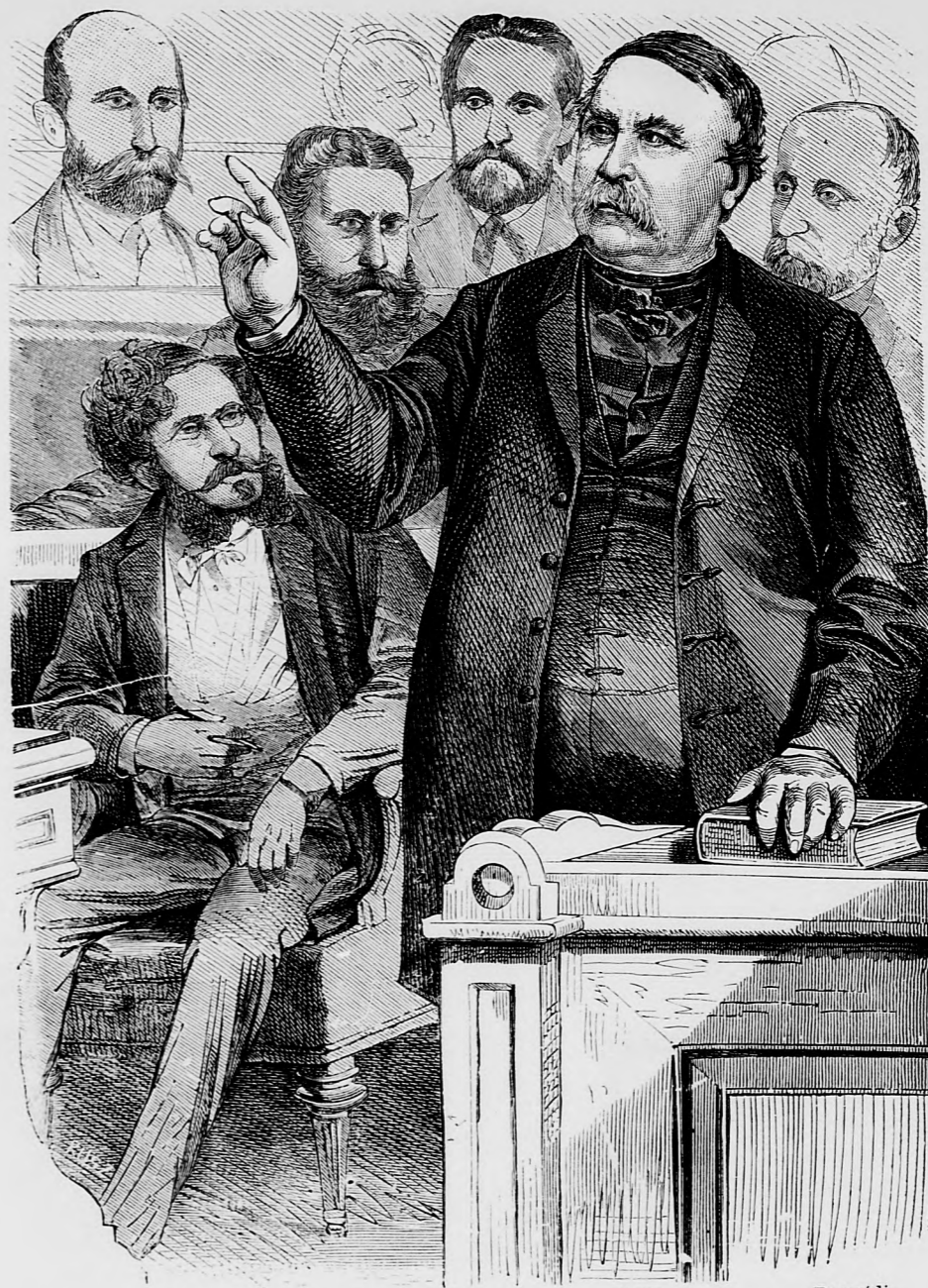
Deák Ferenc jó eleve tudára adta párthiveinek, hogy ilyen körülmények között akár szóba se hozzák a nevét, mert nem hajlandó követi megbízást elfogadni olyan megyében, ahol Forintos Györgyök teszik a választást, ezt a legszebb jogot, szégyenletessé.

A zalamegyei ólmosbotok megfosztották az 1843-iki országgyűlést Deák Ferencetől s bármily elítélően nyilatkoztak is róla zalai barátai, az ország közvéleménye akkor is, utóbb is teljesen igazat adott neki. Az elvéhez mindvégig hű, a jellemében szilárd és meggyőződéséhez törhetlenül ragaszkodó Deák Ferenc ez eset óta még inkább nőtt polgártársai szemében.

Kicsiny lelkek alkuszának meg kicsinyes okokból a körülményekkel, a nagy lélek halad a maga egyenes útján előre s megnyugvást keres lelkiismerete tisztaságában.

Midőn Batthyányi Lajos gróf az első felelős magyar minisztérium megalakítására gondolt: az igazságügyit Deák Ferencnek szánta. Aki a jognak és igazságnak eddig is legfőbb őre volt, méltán megillette ez a tárca.

Az új igazságügyminiszter, míg hatáskörében megmaradhatott, míg a kabinettel együtt le nem mondott: lelkiismeretesen teljesítette kötelességét. A miniszteri bársonyszék sem tudta a haza bölcsét megváltoztatni. Egyszerű, nyájas, jóakaró volt mindenki irányában, aki hozzá fordult igazságot kereső szándékkal; sem vallásra, sem nyelvre, sem társadalmi állásra nem volt tekintettel. Polgár-miniszter volt ő a szó legnemesebb

Bittó.

Andrássy.

Kautz.

Deák.

Bezerédj.

DEÁK MINT SZÓNOK.

értelmében, ki az egyenlőség eszméjét nemcsak hangoztatni, hanem megvalósítani is tudta.

Batthyányi Lajos lemondott s az országgyűlésen izgalmas jelenetek hosszú sora következett. Az osztrák hadsereg teljhatalmú fővezérévé Windischgrätz herceget nevezte ki az új osztrák császár s a nemzet és az uralkodó hatalom harcának kockája el volt vetve.

A legválságosabb időben tagja volt a béke-

küldöttségnek, mely Windischgrätzcel tárgyalni akart, de sikertelenül.

Ez volt Deák Ferenc utolsó nyilvános szereplése a szabadságharc alatt.

Vérző szívvel vonult vissza kehidai birtokára és néma megadással, de szívében még ekkor is törhetetlen hittel várta a jövőt.

Az elnyomatás szomorú éveiben kezdődött Deák szereplésének második időszaka.

Míg a bécsi politikusok az erőszakot célhoz vivőnek tekintették s jámbor elméjük tartották Deákot az örökös «jogfolytonosság» emlegetéseért, az európai események váratlan fordulata, az olaszországi hadjáratnak az ausztriai császárra nézve kedvezőtlen vége nálunk is előkészítette a talajt arra nézve, hogy a fennálló kormányrendszer módosuljon. Bach megbukott, Schmerling pedig megtette az első lépést arra, hogy a «duszogó» nemzetet — mert így nevezték a magyart — más viselkedésre bírják.

Kidolgoztatott egy új alkotmány-tervezetet az összes birodalmi tartományokra nézve, melynek

dét a felirati javaslat ügyében s ekkor olvasta fel azt a munkát, melynél hatalmasabb, meggyőzőbb erejű, bölesebb soha nem került alkotmányos ország színe elé.

És elmondta, hogy Magyarország és Ausztria között csak *personal-unió* volt, hogy Ausztriától Magyarország minden időben független volt, hogy közös törvények szerint a két országot sohasem kormányozták, hogy *real-unió* Ausztria és Magyarország között sohasem állott fenn.

Reámutatott bölcsen, hogy e kétoldalú szerződés nemcsak Magyarországra, de az uralkodóra nézve is kötelező s azt egyoldalúlag megszegni

DEÁK SZÜLŐHÁZA SÖJTÖRÖN.

értelmében Magyarország olyan viszonyba került volna Ausztriához, mint az örökös tartományok, felküdött volna a «Reichsrath»-ba képviselőit, kiknek azonban már számarányuknál fogva sem lett volna erejük arra, hogy Magyarország külön érdekeit szemben a többséggel megvédjék.

Ez volt a híres *októberi diploma*.

Az uralkodó összehívta a magyar országgyűlést.

Az osztrák politikusok azt hitték, hogy Magyarország a tizenkét évi keserves elnyomatás után úgy fogja a kényszer-alkotmányt fogadni, mint a megváltás igéjét.

Deák Ferencnek az októberi diplomára nézve meg volt a maga külön véleménye.

Ekkor tartotta Deák Ferenc esodaszép beszé-

nem szabad. Kimutatta, hogy Magyarország mindig törvényes alapon állott s hogy e törvényes alap az egyedüli, melyen békés egyetértés elképzelhető.

Minden, de minden benne volt, amit a nemzetnek ez alkalommal el kellett mondanania, még pedig szenvedély nélkül, higgadtan és okosan, de ritka nagy erkölcsi bátorsággal.

Magyarország és Ausztria nem beszélt egyébről, mint Deák hatalmas feliratáról, mert német fordításban is megjelent s roppant sok példányban forgott közkézen.

Arra azonban, hogy az uralkodónál a kívánt eredménye meglegyen, a viszonyok még nem voltak eléggé megérve.

Ismét évek teltek el. Az októberi diploma

kudarca újabb kitartásra, türelemre buzdította a nemzetet.

Közbejött aztán az 1866-iki porosz háború, melyben a császári sereg újra vereséget szenvedett. Ezek a politikai viszonyok szintén befolyással voltak arra, hogy a bécsi kormány valahára végképpen lemondott arról a századok óta táplált kedves reményéről, hogy Magyarországot az osztrák örökös tartományok közé sorozva beleolvassza a birodalomba.

Két évig tartottak a kiegyezésnek előkészítő munkálatai. Deák Ferenc kivette belőle becsüle-

A kiegyezés után kezdődött a harmadik korszak az újjászületett Magyarország történetében.

Adósa volt a nemzet, de ő sohasem állott elő, hogy megkívánja a nemzettől, hogy fizesse vissza az adósságát; adósa volt a király is, de ő nem járult soha a trón zsámolyához, hogy a király lerójjja tartozását.

Királyának bizalma és nemzetének szeretete többet ért az ő szemében, mint bármi a világon.

Elvégezvén a nagy munkát, sohasem hivatkozott vele; agg napjaira az aggkornak szokásos

A KEHIDAI HAZ.

tesen a részét. Ha eddig nemzetének osztatlan bizalma jutalmazta meg honpolgári kötelességének hű teljesítéseért, e bizalomhoz most hozzájárult az uralkodó föltétlen bizalma is.

A felelős magyar minisztérium alakításával az uralkodó Deák Ferencet bízta meg, de Deák nem fogadta el.

És a sokat szenvedett nemzet tizenhét év múlva a szabadságharc gyászos vége után megkoronázta I. Ferenc Józsefet Magyarország királyává.

Deák Ferenc nem volt jelen a koronázáson. Deák Ferenc nem kért részt az ünnepeltetésből. Az ilyesmitől idegen volt az ő lelke. A kiegyezés létrejött, a szomorú múltat örvedetesebb jelen és biztató jövő váltotta fel.

gyöngeségei távol maradtak tőle s ebben nyilatkozott leginkább az ő bölcsesége.

Az országgyűlésen sem szólott már, hagyta a fiatalokat, hogy edződjenek, küzdjenek, arassanak babért, szerezzenek érdemet.

Pest város utcáin gyakran látták az «öreg urat» s aki csak találkozott vele, tisztelettel kalapot emelt, meg-megfordult és utána nézett.

A városliget fainak árnyában egy-egy padon üldögélt s nézte a játszadozó gyermekeket, cukrot osztott ki közöttük, mert nagyon szerette a gyermekeket.

Így közeledett el a vég oly esendően, mint az őszi hervadás, midőn a fák hullatják lombjaikat, a sárga levelek leperegnek a fáról, az ágak csupaszon állanak.

1877 január 28-án Deák Ferenc meghalt: az összes hazai lapok gyászkeretben jelentek meg s a nagy halotról a tiszteletnek és szeretetnek olyan megható hangján emlékeztek meg, melynek sem azelőtt, sem azóta mása nem volt.

Az országgyűlésben törvényt hoztak, mely örökemlékezet okából hirdette Deák Ferencnek a közügyek terén szerzett érdemeit. Országköltéségén, páratlan pompával temették el a «haza bölésé»-t s érebeöntött hatalmas szobra a lánchid-téren, ékes mauzoleuma a kerepesi temetőben hirdetik ma is, hirdetni fogják a jövő nemzedéknek, hogy ki volt Deák Ferenc.

Nemcsak a nemzet siratta meg, osztozott a veszteség felett érzett fájdalomban az uralkodó is. Erzsébet királyné elvitte koszorúját a ravatalhoz s megsiratta azt a nagy embert, kit rendjelek nem ékesítettek, de ékesített a legnagyobb polgári erények koszorúja.

A magyar országházban egy hely üres ma is, — az a hely, melyet Deák Ferenc foglalt volt el.

«Minden ember saját kebelében hordozza tetteinek legigazabb bíróját: a lelkiismeretet. Csak az előttem a nyomorult, a megvetést érdemlő, ki tetteiért önkeblében megnyugvást nem talál.

Deák Ferenc.

«A bizodalom az emberi kebelnek legszebb, leggyengébb virága. Igazság és nyíltszívűség hozzák azt létre. Szeretet és türelem táplálják. Csak az idő fejteti ki fakadó bimbóját.»

Deák Ferenc.

DEÁK FERENC JELLEMZÉSE.

1. Mint szónok.

Deák Ferenc életének javát a közügyek szolgálatában töltötte. Egészen fiatal ember volt még, mikor megyei tisztségeket vállalt el, harminc éves korában lett először képviselő s az 1843-iki országgyűlést meg az önkényuralom éveit nem számítva, mindig tevékeny tagja volt az országgyűlésnek.

A megyei élet nyújtott először alkalmat arra, hogy beszéljen, ámde már a középiskolában, meg Győrött a jogon sokat foglalkozott a klasszikai kor nagy szónokaival. Ezek lehettek istenadta tehetségén kívül a mesterei. Ha azt a nyugalmat, világosságot s mindenekfelett az erős logikát vesszük figyelembe, amely Deákot korának csaknem minden szónokától megkülönböztette, lehe-

tetlen észre nem vennünk, hogy a klasszikai retorika hatása szónoki egyéniségének kifejlődésére jelentékeny hatással volt.

Sem alakja, sem hangja, sem arca nem tette őt első pillanatban feltűnővé: alakja közép-temű, erős és zömök volt, arca derült, egészséges piros színű, nagy értelmet, józanságot és szívjóságot árult el, hangja nem volt érces és árnyalatokban gazdag. E szerint a külső feltételek hiányoztak arra nézve, hogy Deák Ferenc, mint szónok, csupán külső eszközökkel ragadja el hallgatóit.

De neki ezekre a külső eszközökre nem is volt szüksége. Nála soha sem az volt a fontos, hogy miként mondja el azt, amit mond, hanem az, hogy mit mond.

Föltétlen győzelemhez szokott hadvezér volt: mindenekfelett higgadt és okos. Kimeríthetetlen gazdag volt a döntő érvekben s ezeket úgy föl tudta állítani, hogy mintegy természetesen látszott a győzelem. Átható esze egyszerre és egészben átlátta a kérdéseket, a szívéig, a veséjéig látott a dolgoknak s míg mások szó-himeket varrtak, szépen hangzó, de keveset mondó szavakkal szólottak hozzá az egyes kérdésekhez: Deák mindig ki tudta hüvelyezni a sok szó-burokból a lényegyet s bámúlatos logikával védte vagy támadta azt, már a minő a célja volt. Nem tartozott a vitatkozó szónokok közé, bár hatalmas ereje volt a visszavágásra, de hiányzott belőle annak a vágya, hogy mást megbántson. Inkább kimutatta ellenfelei állításának a képtelenségét, hogysem őket pellengérré állítsa.

Mindazonáltal nem szabad őt csak hideg szónoknak tekintenünk, ki mindig az értelemhez szól s csak nagyon ritkán a szívhez. Értett ő ahhoz is. Midőn a haza sorsáról, a lengyelek elnyomatásáról, az abszolutizmusnak keserveiről, mikor a maga szent és megrendíthetetlen elveiről és tiszta meggyőződéséről volt szó: akkor a bölcs Deák Ferenc szavaiból kiérződött meleg, nagy szívének a lüktetése, akkor a hallgatók szemei könnyekkel teltek meg s kénytelenek voltak Deákkal, a szónokkal együtt érezni.

Hogy ez nagyon ritkán történt meg, természetesnek találjuk, mert az ügyek, melyeket Deáknak védenie kellett, komoly természetűek voltak, megvitatásuknál inkább az ész, mint a szív fejeződéséhez kellett nyúlnia. Az értelmi fenség, a páratlan logika, a meggyőződés ereje, a nyelv szépsége és méltósága ezeket a beszédeket remekművékké avatják.

2. Mint államférfi.

Deák Ferencben minden szükséges tulajdonság megvolt arra nézve, hogy vezérszerepet játszó, csupán egy hiányzott belőle: a szereplésnek a vágya. Mintegy a Gondviselés bölcs intézkedésének kell tehát tekintenünk, hogy reá elejétől végig szüksége volt a nemzetnek és mert szüksége volt, azért a vezérszerepet is elvállalta,

ság szemelte ki őt arra a szerepre, hogy a háborgó indulatok lecsendesítése legyen a feladata.

Midőn az 1848-iki új alkotmány rövid ideig fennállott: a kabinet ezer apró ellenmondásait, a vélemények titkos küzdelmét, amíg lehetséges volt, ő tudta csak egy mederbe szorítani.

Ilyen lévén az egyénisége, a forradalom alatt nem várhatott reá semmi szerep. Hebehurgya

Pest, június 29-én 1869

Kedves barátom!

Szíves leveledet, s a kúrdón szalma kálá
 pot nagyon sokáig vettem jelentősen ki.
 Kezeld viselkedésed, s fűves köpő
 melem, azon derék ofronomság
 nál, ha ezen jár ágra a fűves
 rebelet s amitől, s ki valami
 s fűves volt meg emlékeim.

Jessen Deák
 öfne barátod
 Deák Ferenc

DEÁK KEZEÍRÁSA.

mert polgári kötelességének teljesítését mindenél többrevalónak tartotta.

A reform-korszakban az ellenzék egyik oszlopa, Magyarországnak jogi tanácsadója, az alkotmány-
 nak őre, de egyúttal javítója is, hol miben szükség volt javításra vagy fejlesztésre.

Nem diplomata a szónak mai értelmében, mert nyílt és egyenes lelkétől távol van minden álkoskodás, a kor szelleme: ama lázas sietés, heveség, mely Kossuthot a forradalom tevékeny vezérévé teszi, nincsen meg benne. Inkább közvetítő és kiegyeztető, mint izgató és buzdító. Úgy látszik, hogy a veleszületett nyugalom és komoly-

itélet volna Deákot e csendes viselkedésért kárthatni.

Mély bölcsesség rejlett abban, hogy akkor vonult vissza a cselekvés teréről, amikor sem a helyzetet megváltoztatni, sem egyéni tehetségeit a haza javára hasznossá tenni nem lehetett. Államférfi nagysága az elnyomatás korában tünt ki a legdicsőbb fényében.

Az óvatosság és szilárdság két hatalmas elve juttatta a nemzet ügyét diadalra. A vakmerőség esetleg kockáztatta volna a haza szabadságát, az óvatosság és szilárdság megmentette azt.

Elveiből nem adott fel egyet sem s megtalálta

azt a hangot, mely a jogaihoz törhetetlenül ragaszkodó nemzetet a bécsi kormány ügyefogyott okvetetlenkedéseivel szemben erősnek és méltóságosnak, őszintének és igaznak tartotta meg.

A jogi alap, melyen állott, az igazság sziklája volt, századok hordották össze ezt a sziklát s a hajótörött nemzet kormányosa ide gyűjtötte össze híveit. Nem tett semmit, csak várt. A hullámok csapkodását bölcs nyugalommal nézte, az aknamunkát, mely az októberi diploma s a februári patens fegyvereivel ostromolta a nemzetet, megsemmisítette az igazság hatalmas szavával.

Óriási politikai harc volt ez, melyet a vezér diadalmasan vívott meg a kard éle és a keserűség áradozó szava nélkül. Soha államférfiúnak nagyobb győzelem nem jutott osztályrészül, mint Deáknak.

Egy jogaitól erőszakkal megfosztott nemzetet juttatott vissza a jog fegyverével régi szabadságába. Az erőszak bátyáit összedöntötte s a maga sziklavarárt bevehetetlenné tudta tenni: óvatossággal és szilárdsággal.

Magyarországnak volt-e valaha hívebb, igazabb és szilárdabb harcosa, mint Deák? Ez az erkölcsi fenség, mely büvhatalommal ruházta fel Deákot, erősebb volt, mint a Bachok, Schmerlingek zsandártábora, szuronyerdeje.

A mi azonban Deákot, mint államférfiút a legnagyobbak fölé helyezi: az véghetetlen egyszerűsége és igénytelensége. A Cincinnatus példája ismétlődött vele, ki hazáját a veszélytől megmentve visszatér az ekeszarvához s nem ünnepeletit magát diadalmenettel.

Európa a kis Magyarország sorsát ebben az időben rokonszenves figyelemmel kísérte s Deák Ferenc államférfiúi nagyságát a külföldi politikusok is elismerték, «antik szabású jellem»-nek nevezték őt, kiről csak az őszinte tisztelet hangján lehet szólni.

3. Mint polgár.

Deák Ferencet hosszú nyilvános pályája alatt polgártársai a szeretetnek és bizalomnak annyi jelével halmozták el, mint senkit kortársai közül.

A szeretetnek és bizalomnak ez a nyilvánítása nem a nagy embert illette, hanem a polgárt, akit sem hír, sem dicsőség, sem állás nem tudott soha elszédíteni; aki az elsők között volt a jobbakok felszabadításában s első a polgári kötelességek teljesítésében. A megyék sorjában megválasztották őt táblabírájukká s büszke volt min-

denki, hogy a zalai követet magáénak is vallhatja.

Mint igazságügyminiszter is olyan maradt polgártársaival szemben, mint azelőtt volt: egyszerű polgár, harcos katonája a magyar alkotmányoknak.

Többször adott kifejezést annak, hogy milyen sokra becsüli polgártársainak a szeretetét és bizalmát s amily kevésbé vágyódott népszerűsége, éppen oly mértékben fokozta önérzetét, hogy polgári kötelességének hű teljesítése elég arra, hogy a személye iránt tanúsított bizalmat megőrizze.

Mondják, hogy a közügyek terén kifejtett munkásságáért sohasem fogadott el fizetést. Vagyoniilag független ember volt s azoknak a szerény igényeknek, amik neki voltak, jövedelme teljesen megfelelt. Fényleni nem óhajtott soha, de másnak hasznára válni annál inkább.

Szabad országnak szabad polgára lenni: ez volt az egyetlen vágya s hogy azzá lehessen, soha sem a maga javát tartotta földolagnak, hanem a hazáját.

4. Mint ember.

Az úgynevezett «nagy emberek»-nek igen gyakran két arculatjuk szokott lenni: mások a nyilvánosság és mások a család vagy hozzátartozóik előtt, ott kiváló tulajdonságaik fényében ragyognak, sok mindenféle eszközt fölhasználnak arra, hogy még nagyobbnak lássák őket, itt pedig ezer apró hibájuk kerül napfényre, melyekről a világ nem tud, mert nem tudhat semmit.

Gyakran szerénységet mutat az, aki valójában inkább elbizakodott, mint szerény; jószívűnek és adakozónak az, aki valójában haszonra vágyó; kedélyesnek az, aki otthon állandóan kedvetlen és mindenre elégedetlen.

Deák Ferenc összhangzó lényének ilyen két arculata nem volt. Ő az élet minden viszonyában, a kicsik és nagyok között, a nyilvánosság előtt és rokonai meg barátai között — mert családja nem volt — megmaradt Deák Ferencnek.

Amint ruhájában nem kereste a változó divatot, úgy jelleme is egy szint mutatott.

Az a komoly lelkű, humorban gazdag, társaságban elragadó nyájasságú ember volt a politikai életben, mint meghittjei között.

A fiataloknak és öregeknek egyaránt «Deák bácsija» volt, akit szeszélye nem tett kiállhatatlanná, aki senkivel sem érezte, hogy ő Magyarországnak legnagyobb embere, akihez elmegetett

bátran akárki ügyes-bajos dolgában, mert jó tanácsot, biztató szót, igaz emberséget talált mindig, de visszautasító gögöt soha.

A Nemzeti Múzeum «Deák-szobá»-ja tanúságot tesz ma is arról az «öreg úr»-ról, a ki egyszerű szobában lakott, a kinek avatag bútorai voltak s mintha látnók őt a nyugodalmas karoszekében ülve, amint adomáival mulattatja barátait vagy komoly tanácsokat ad azoknak, kiket ő juttatott a miniszteri bársonyszékbe.

A «józan magyar ész» megtestesülésének mondják őt, aki nagyon mélyen beelátott az emberi dolgok titkos szövődékébe s azokat a nagy igazságokat, melyeket azokból kiolvasott, egy-egy csattanós, rövid történet tréfás mezébe burkolva, osztogatta szét, hogy mulassanak rajta, de egyúttal tanuljanak is.

Egész rakás adoma kelt szárnyra, melyeknek szerzőjéül a hagyomány Deák Ferencet nevezi meg; s bár lehet sok ezek közül, miket csak jóhiszeműleg tulajdonítanak neki, tény az, hogy Deák a magánéletben is olyan nagy és ritka jó ember volt, minő nyilvános szereplésében.

A szegények gyámolításáról sem feledkezett meg soha. Nem nagyszabású alapítványok hirdették jóságát, hanem az a sok ezer fillér, amit évről-évre ki szokott osztogatni a szűkölködők között.

A névtelen jótévköz közbe tartozott, aki titokban adja oda alamizsna-fillérét a szegénynek és a szívére köti, hogy aztán a csekélység miatt ne üssön nagy lármát.

Családja nem volt, hanem volt sok jó barátja: s nagy szíve legnemesebb érzéseit, egész élete munkásságát annak a családnak szentelte, melyet igazabban kevés ember szeretett nála s melyet «jobban szeretett, mint ellenségeit gyűlölte» — nemzetének.

És ennek a nemzetnek soha sem szabad erről megfeledkeznie!

«Két hatalmas ösztön ad a polgárnak erőt s lelkesedést a hon védelmében. A szabadság és tulajdon. Csak e két varázserő köti biztosan a népet a honhoz, törvényhez.»
Deák Ferenc.

«Csak az előttem a nyomorult, aki tetteiért önkérelmében nem találja meg a megnyugtatót.»
Deák Ferenc.

«Őrizkedjél a gúny és elmésség kétélű fegyverével érzékenyen sérteni másokat; a biztató kacagás, mely elmésségedet kíséri, hamar elhangzik, de az érzékenyen sértetnek kebelében visszamarad a keserűség s hiúságod pillanatnyi diadalát másnak fájdalmán s elvesztett szeretet árán vásárolhatod meg.»
Deák Ferenc.

DEÁK FERENC MINT ÍRÓ.

Deák Ferenc a magyar hősök sorában kiváló helyet foglal el. Csatát vívott vér nélkül s a három századon át folyton forgó magyar pengét pihenőbe küldte, hogy a sok-sok szomorú nap után a magyarnak is legyen virradata.

Széchenyi s Kossuth művét csak Deák fejezhette be sikeresen. Csak az ő bölcsesége vethette meg a jövő boldogulás biztos alapját Hazá-

DEÁK FERENC SZOBRA.

szeretetének tündöklő tanúbizonysága életének nemes, kitartó küzdelme: küzdelem a jogért.

A legnagyobb magyar politikus természetesen a szónoklásban tűnt ki legjobban. Ez volt fegyvere, ennek segítségével győzte meg hallgatóit igazáról.

A legtöbb kitűnő szónok félénk író. A nyilvánosság előtt csak tökéletessel akarnak fellépni; a tökéletes pedig nem volt sohasem az ember műve.

Deáknak kevés olyan munkája van, melyet egyenest azért írt volna meg, hogy a nyilvános-

ság elé bocsássa. A legtöbb ezek közül jogi vagy politikai mű s csak kevés az újságikk, melyek a *Pesti Napló*-ban jelentek meg. Deák első műve, melyről tudomásunk van, egy *védőírás*. Ezt mint zalamegyei tisztii ügyész nyújtotta be. Védelmében egy hirhedt gyilkos iránt kéri a törvény könyörületét; kéri, hogy ne ítélik halálra. Ez a védőírása is tanúsítja, hogy minő mély benyomást gyakoroltak a XVIII. század társadalmi eszméi a fiatal Deákra.

Nevezetes műve egy *magyar büntető törvénykönyv* szerkesztése s kidolgozása. Az új törvénykönyv sohasem került magyar bíróságra, mert a bécsi kormány és a főrendek nem helyeselték Deák nézetét a bírói szervezetről. De a munka mindig megtermi gyümölcsét!

Deák neve ismertté lett s Európa jogászai élénk érdeklődéssel fogadták Deák művét s nagy elismeréssel nyilatkoztak a tervezet felől. *Miltenmayer*, a német jogi irodalom elsőrangú büszkesége azt írja a büntető könyvről, hogy alig ismer törvényhozási művet, mely oly tökéletesen megfelel a kor előhaladásának, az igazság követelményeinek és a legújabb tudományos nézeteknek, mint Deák műve.

Ellene volt a halálbüntetésnek s ebben a szelvényben írta meg könyvének idevágó részét is.

Deák fogalmazta meg a képviselőháznak az osztrák minisztérium államirátára hozott határozatát. Ebben követelik az 1848-iki törvények módosítását s kinyilatkoztatják, hogy a ház «a birodalom és Magyarország között létehető érdektalálkozások kiegyenlítése fölött mindaddig sikeresen nem tanácskozhatik, míg a hazában levő ellenség Ő felsége által el nem távolítottván, a tanácskozási teljes szabadság helyre nem állítatik.» Kéri továbbá, hogy hagyassék meg a minisztériumnak, hogy a törvénytől egy házszályit se térjenek el. Ennek a kérelemnek fogantja nem lett s következett — 1848—49.

Deáknak nemesak jogi s politikai, hanem közmívelődési munkája is van. Ide sorozzuk az Akadémia igazgató-tanácsának az uralkodóhoz intézett folyamodását (1858), melyet Deák Ferenc írt meg. Tartalma, hogy a magyar nyelv és tudomány e hajloka mindennemű kormány-beavatkozástól ment legyen.

Mindezeknél sokkal nevezetesebb *felirati javaslata*, melyet 1861 május 13-án terjesztett a képviselőház elé. De — mint tudjuk — a feliratot nem fogadta el az uralkodó s július 21-én Schmerling az ország jogaira sérelmes királyi

leiratot eszközölt ki az uralkodótól. Erre felelt Deák a *második felirattal*, melyet a képviselőház — augusztus 8-án — egyhangúlag fogadott el. Kossuth így nyilatkozik Deák e politikai tényéről: «Deák mint a törvényesség embere a nemzet jogait törvényes téren férfiasan megvédette. Ha ezután törésre kerül a dolog, Isten, világ s a történelem előtt csakis az osztrák házra hárulhatand a felelősség.»

Deákot most már külföldön is megismerték. Egyik angol bírálója a következőket írja a második felirati javaslatról:

Az érvelés hatalmával és a stílus élénkséggel, mely az olvasó érdeklődését nem engedi lelohadni, Deák e nevezetes okiratban pontrólpontra felelt a királyi leirat okoskodásaira és állításaira. A királyi leiratban idézett egyes törvények értelmezéséből a fölrirat világosan ki magyarázza, hogy azok nem bensőbb reál-uniót bizonyítanak, hanem ellenkezőleg Magyarország politikai és kormányzati önállóságát bizonyítják be.

Ez sem járt a kívánt eredménnyel; az országgyűlést feloszlatták s a november elején megjelenő királyi rendelet felfüggesztette a magyar alkotmányt.

Schmerling lovag birodalmi parlamentje elérte célját. Nézetének buzgó védője is akadt *Lustkandl dr.* bécsi jogi tanárban, ki azt fejtegette művében, hogy magyar alkotmányról nem lehet szó akkor, midőn a monarchia szilárdságát, biztosságát akarjuk.

A Lustkandl munkájára felelt Deák Ferenc; ez a különálló műve 1865-ben jelent meg «*Adalékok a magyar közjoghoz. Észrevételek Lustkandl Vencel munkájára*» címen.

Magyarország múltját nem vették semmibe, a jelen meglevő műveit le akarták rombolni, hogy a jövőben ne legyen semmi törvénye a magyarnak, mellyel alkotmányát, jogát megvédhetné. Lustkandlnak igen gyenge argumentumait megcáfolni nem volt nehéz dolog. A kétélű fegyvert az ellenfél is ügyesen forgathatta, hisz a jogvesztés elméletét éppen olyan kényelmesen lehetett a korona s király ellen fordítani, mint a nemzet alkotmánya s joga ellen.

Az osztrák sugalmazott közjogi írók erre elhallgattak, nálunk pedig Deák munkája nyomán megindult a közjogi irodalom. Az «*Adalékok*» különösen behatóan tárgyalja a magyar trónörökösödést, a *pragmatica sanctiót* s számos más alkotmányjogi kérdést.

Még ebben az évben jelent meg a híres *húsvéti* cikk a *Pesti Napló*-ban. Április elején elment Deák Ferenc a lap szerkesztőségébe s cikkét átadta Keménynek. Mikor ez elolvasta, behívatta a főszerkesztőt s így szólt hozzá:

— Legyen gondja rá, hogy a cikk sajtóhiba nélkül jelenjen meg, mert lehet, hogy ez a cikk Schmerling bukását idézi elő.

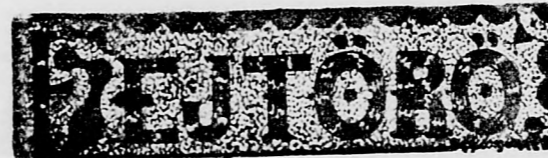
A cikk névtelenül látott napvilágot, de hatása óriási volt. A király is elolvasta a nevezetes közleményt s a nagy sötétségbe bevilágított az első fény sugarát.

Deák kimutatta, hogy azok a viszályok, melyek eddig Magyarország s Ausztria közt dúltak, sohasem nálunk lelik gyökerüket. A magyar alkotmány sohasem gyengítette a birodalmat, hanem annak mindig igen erős támasza volt s végül azzal fordult a királyhoz, hogy bölcs belátásával helyezze vissza régi jogaiba a magyar törvényt, a magyar alkotmányt, mert válságos helyzetünkben sohasem az osztrák államférfiak, hanem mindig a koronás király volt segítőnk, védőnk. A magyar alkotmányát fel sohasem adja, de hajlandó a kibékülés útjára lépni s visszaszerzett alkotmányát a megváltozott körülményekhez képest módosítani.

A húsvéti cikk a kiegyezés útját egyengette s nagy része volt annak létrehozásában.

Deák Ferenc a király s a nemzet között felmerült ellentéteket elsimitotta s a 67-iki kiegyezés az új Magyarország reggelét jelenté.

Vértes József.

Jelige: Fejtőrő az elme sportja.

Földrajzi kérdés:

Melyik az a város Hollandiában, mely 90 szigeten épült? Ez a gyémántkőszőrülés főhelye, mellyel leginkább a zsidók foglalkoznak. Kereskedelme is nagyon jelentős. Mennyi a lakosainak száma?

Számítási kérdés:

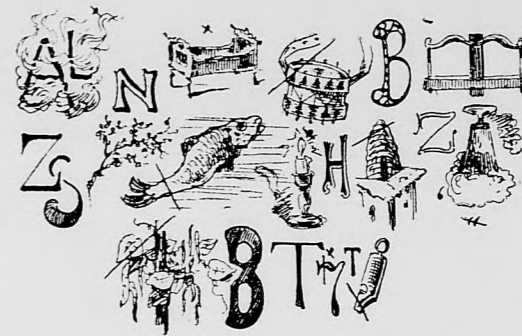
Egy szolga minden évben 5 koronával több bért kapott s mivel az egész bérét félretette, a 7-ik év végén 896 koronája volt. Mennyi bért kapott az első s mennyit a hetedik évben? (Zöldy J. Béla.)

Természetrizai kérdés:

Mi a neve annak a madárnak, melynek csupasz homlokán sárga szarúnemű sisak emelkedik? Arca és nyaka élénk piros és kék színű, testét borító tolla fekete s a ló sörényéhez hasonlít.

(Popovits József.)

Képrejtvény.

Megfejtési határidő 1903 október 18.

26. számban közölt fejtőrő kérdések megfejtése:

Természetrizai kérdés: A pézsmá állat; Mochus mochiferus. — *Számítási kérdés:* Ha a kör az angolokat, a kereszt pedig a skótokat jelöli, akkor a sorrend a következő:

OOXOOOXOXXXXOXXOOXOOXOOOXXXXXO

Földrajzi kérdés: Rangim, 180,000 lakossal. — *Képrejtvény:* Legnagyobb erkölcs az igazság, legnagyobb nyomorúság a hazugság.

Helyesen fejtették meg: Licht Zoltán, Mauthner Imre, Deutsch Sándor, Bezerédj Tóni, Imreh Béla, Rácz Károly, ifj. Fleischl Sándor, Grosz Simon, Reinel János, Szemző István, Kósa Miklós, ifj. Apor István, Pataki Jenő, Faragó Andor, Erdős József, Haim Dávid, Szabó Gyula, Péterfi Jenő, Eisler Dezső, Gotláb István, Havas Péter, Zetli Agoston, Schvets Ernő, Szinyei-Merse Zsigmond.

A kitűzött könyvjutalmat (Gaal Mózes: Kard és lant hőse, díszk.) Faragó Andor főgimn. V. o. t., budapesti előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

Olvasóinknak. Lapunk mai számát egészen a Deák Ferenc emlékének szenteltük, ezért hagytuk el a két folytatásos regény közlését. A *Tanulók Lapja* is le akarta róni kegyeletének adóját a «haza bölcsé» iránt, kinek szelleme, hazaszeretete, magasztos egyénisége vajha mindig eszményképül állana a magyar ifjúság lelkiismeret előtt!

Írásbeli dolgozatok. Más ilyenfajta mű nem jelent meg az utóbbi időben. Ön arra kér, hogy mondjuk el véleményünket erre vonatkozólag. Szívesen megeselekedjük. Mi föltétlen hívei vagyunk az önálló munkálkodásnak, a minden téren való támogatásnak a következménye igen gyakran a gyámoltalanság szokott lenni. Aki szeret olvasgatni, a jeles írók műveiben látja azt a példát, amelyet neki követnie kell, de mindig a maga csekély erejéhez mérten. Ez a mi véleményünk, ez a meggyőződésünk, amely hosszú tapasztalaton alapszik. Egyébként úgy tudjuk, hogy a középiskola IV—VI. osztályában a magyar nyelvi tanítás bőséges alkalmat nyújt a tanulónak arra, hogy az írásbeli feladványok megszerkesztésének a módját megtanulják. Kedvvel s némi önbizalommal kell minden munkához fogni. Azok az úgynevezett látszólagos nehézségek hamar el fognak enyészni. — **B. I.** A kéziratot megkaptuk és — hamarosan a papirkosárba rejtettük. Szent borzadály szállott meg, mikor az írást megpillantottuk. Ilyen írást valóban nem érdemes elolvasni. — **Sintaxista.** A feltételes és jelentő mód egyaránt használatos a magyarban;

különösebb szabálya nincsen. Minden a szokástól és helyes nyelvezéktől függ. — **Egy új előfizető.** Hogy olvasóink egyúttal a lap munkatársai is legyenek, arra éppen égető szükségünk nincsen. Ha egyet-mást ír, szívesen megmondjuk róla véleményünket. — **L. I.** (Selmebánya). 1. Olyanfajta könyv mostanában nem jelent meg. 2. A kért munkát Hangos Antal könyvkereskedőnél, Budapesten, Calvin-tér kapható 4 koronáért.

•Franklin-Társulat• könyvkiadóhivatalában Budapest IV., Egyetem-utca 4. sz. a. megjelent és kapható:

KÖZÉPISKOLAI OLVASMÁNYOK.

Az I—IV. osztály számára való olvasmányok.

Arany János. Válogatott kisebb költemények (az alsóbb, III. és IV. oszt. számára) 1 K.
 — **Rózsa és Ibolya.** — **Losonczy István** (IV. osztály) *O. K.* 20 f.
 — **Toldi** (IV. osztály) 70 f.
 — **Szent László füve** (I. osztály) *O. K.* 40 f.
Gaal Mózes. Hún-magyar mondák Gyulay L. rajzaival. (I. oszt.) 2 K 50 f.
 — **Magyar király-mondák** Gyulay László rajzaival. (I., II. oszt.) 1 K 50 f.
Cox György. Görög regék. (I., II., III. oszt.) 6 K.
Nibuh-Gaal. Görög hősök története (I—III. oszt.) Kötve 1 K.
Jókai Mór. Magyarhon szépségei (I. oszt.) 80 f.
Petőfi Sándor. János vitéz (I. oszt.) *O. K.* 20 f.
Tompa Mihály népregéi (I. II. oszt.) *O. K.* 60 f.
 — **regéi** (I., II. oszt.) *O. K.* 60 f.
Fáy András meséi (II. oszt.) 2 K.
Berzsenyi Dániel versei (III. oszt.) *O. K.* 80 f.
Kisfaludy Sándor. Dobozi (III. oszt.) Vas. könyvt. 40 f.

Magyar bélyegraktár

Budapesten, VI., Bajnok-u. 3.

A ki nem azt kapja, amit hirdetünk, vagy nincs megelégedve avval, amit kapott, kérje vissza a pénzt!

Vesz, eszerél és elad mindenféle (magyar és külföldi) levélbélyeget.

Ajánljuk a következő gyönyörű és föltötte olcsó sorozatokat:

China, 1898-ből, 6 darab (2—10 ct) csak 60 fillér és a portó.
 Honduras, 1892-ből, 5 darab (1—25 ct) csak 80 fillér és a portó.
 Bolivia, 1894-ből, 7 darab (1—100 ct) csak 1.— kor. és a portó.
 Argentina, 1899/900-ból, 8 darab (2—30 ct) csak 1.— kor. és a portó.
 Chile, 1900/901-ből, 6 darab (1—50 ct) csak 1.— kor. és a portó.
 Japán, különféle 12 darab, ritka is, csak 30 fillér és a portó.
 Bolívar, 1903-ből, 6 darab (ritka!) csak 80 fillér és a portó.
 Uruguay, 15 darab, remek szép sorozat, csak 1 K 50 f. és a portó.
 Borneo-Labuan, gyönyörű 9 darab, vadember, krokodil, hajó, vár, stb. keverten vagy külön, mind a 9 darabnak az ára csak 150 kor. és a portó.

Rendeljen még ma! Ne várjon holnapig!

Két koronáig használatlan bélyegeken is beküldheti a pénzt. Portóra, ha ajánlva kívánja a levelet, 35 fillért (dupla levélért 45 fillért) küldjön; közönséges levél portója, ha egyszerű, 10 fillér, ha dupla, 20 fillér.

5 koronás rendelés portómentes.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

!! Megjelent !!

Lombfűrészeti és faragászati különlegességekből összeállított nagyszabású album és árjegyzékünk, mely tartalmazza az összes idevígó kellek és díszvasalások képes gyűjteményét.

Mivel a fentemlített cikkek és kellek ez ideig jórészt Bécsből szereztek be, indíttatva éreztük magunkat egy minden tekintetben modern és terjedelmes album összeállítására, miáltal lehetővé tesszük minden oly cikk előnyös, olcsó és gyors beszerzését, mely eddig csak külföldről jóval nehezebben és nagyobb költséggel történhetett.

Tisztelettel 10026
 Kiss Ernő és Társa, Budapest, VII., Erzsébet-körút 17.

Árjegyzéket tessék a «T. L.»-ra hivatkozva kérni.

DEÁK FERENCZ

születésének 100-ik évfordulóját ünnepli a nemzet október 17-én. Ez alkalomból természetesen hazánk e nagy fiának alakja felé fordul a közvélemény, s bizonyára sokan lesznek, a kik tüzetesebben óhajtják megismerni a Haza Bölcsének élete folyását és áldásos működését. E célra legalkalmasabbak az alant felsorolt könyvek, — a legkiválóbbak a magyar irodalomban mind ama munkák közt, melyek Deák Ferenczrel foglalkoznak. Csengery Antal, Pulszky Ferencz és az angol Forster-Arnold Florence iratai ezek, melyekben e maguk is kiváló politikusok és publicisták aprólékos gondnal, lelkiismeretes őszinteséggel írták meg Deák Ferenczről mind azt, a mit a hálás utókornak tudnia kell és érdemes róla. — Ezek a kiváló munkák:

Deák Ferencz. Élete és jellemrajz. Irta Gaal Mózes 42 képpel ára füzve K —.80

Deák Ferencz emlékezete. Csengery Antaltól (akad. emlékbeszéd). Ára füzve K 2.—
 Olcsókönyvtár 569—570 K —.40

Deák Ferencz. Jellemrajz. Irta Pulszky Ferencz. Ára füzve K 1.20

Deák Ferencz. Életrajz. Irta Forster-Arnold Florence. Fordította Pulszky Agost. Ára füzve K 3.20
 Olcsókönyvtár 333—337 K 1.—

Deák Ferencz élete. Emlékkönyv. Szerkesztette Áldor Imre. Második kiadás, képpel, ára K 1.20

Deák Ferencznek az 1861-ik évi országgyűléstől elfogadott két fölrata. Irta Kónyi Manó. Ára K —.40

Deák Ferencz mért nem ment el az 1843-iki országgyűlésre. Közli Kónyi Manó. Ára füzve K —.40

Deák-Album. Írták többen. Zichy Mihály rajzaival. Ára füzve K 6.—

Ajánljuk e jeles könyvek alkalomszerű figyelembe vételét azzal a megjegyzéssel, hogy megrendelhetők bár-mely hazai könyvkereskedőnél, vagy a kiadó

FRANKLIN-TÁRSULAT-nál,
 Budapesten, IV., Egyetem-utca 4.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott középiskolai ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK :	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. szám. Kéziratokat nem adunk vissza.
Fél évre... 4 kor. 80 fill.		
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.		
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

BURKUS.

Regény az ifjúság számára. Írta Gaal Mózes. 2

II.

Több rendbéli haszontalanságaim. A krumplisütő-kemence és a boglya széna. Apám meg-
 ver, anyám velem sír.

Ezelőtt huszonöt évvel éppen hét éves voltam, mikor te, első tanítómesterem egy májusi vasárnap azt mondtad ebéd után, hogy ezentúl más lesz a tanítónk. Beesüljök meg őt és tanuljunk örömmel. Pityike sirt és fogadta, hogy ő nagyon jól fog tanulni. Pityike igen érzékeny szívű fiú volt, apám is, anyám is rendkívül szerették őt s ha én valami istentelenséget követtem el, mindig azt mondogatták:

— Lásd, Pityike kisebb mint te s mégis jobb és szófogadóbb!

Igazság szerint haragudnom kellett volna Pityikére, mert nekem bizony fájt, hogy őt örökké dicsérték, de hát Pityikére nem lehetett megharagudni. Mikor engem apám a nagy fekete vonalzóval meg-megmérégetett: Pityike sajnált. Odajött hozzám a szögletbe, simogatta az arcomat s így szólott:

— Ne sírj, Burkus! Édes apánk azért téged is éppen úgy szeret, mint engem és a babát.

Ezt én nem tudtam soha elfelejteni. Ha néha mégis megtörtént, hogy Pityikét félrelöktem az útból, mindjárt megbántam, mert olyan szomorúan tudott reám nézni!

Ő tehát megfogadta akkor, hogy az új tanítónak is olyan jól fog tanulni, mint neked. Én pedig erősen haragudtam, hogy miért mégy te el a mi házunkból, amikor apám is szeretett, édes anyánk is szeretett. Mit tudja azt a gyermek, hogy egyszer el kell válnunk egymástól?

Azok is elválnak, akik azt hiszik, hogy egymás nélkül nem is tudnak élni.

Mikor a kocsí az udvarunkról kifordult, én felmáztamaz udvarunkon levő nagy díófa tetejére és onnan néztem a kocsí után.

Valószínűleg bolondságokat mondtam aznap vacsoránál, mert apám kétszer is megpirongatott:

— Burkus, ne koptasd a szájadat! Tanulnod kell s punktum.

Bizonyára azt mondtam, hogy én más tanítónak nem tanulok. Ez elég nagy ostobaság lehetett.

Három hét múlva jött egy másik tanító. Dubica Jánosnak hívták. Nagyon hosszú és nagyon sovány volt. Ha beszélt, akkor az Ádám-csutkája veszedelmesen mozgott fel és alá. Mindig attól féltem, hogy egyszer csak kiugrik a száján. Ez azonban nem történt meg, mert két hónapig volt csak nálunk s két hónap rövid idő arra, hogy az Ádám-csutkája valakinek kiugorjék a száján.

Dubica úr mindig bepanaszolt engem az öregnél. Az öreg pedig az én szigorú édes apám volt. Így aztán két hónap alatt a legtöbb időt az asztal alatt töltöttem el. Ezt a csendes helyet jelölte ki apám a számomra. Végül úgy megszoktam, hogy az anyám lábzsámolyát minden nap jó előre odakészítettem s azon sokkal kényelmesebb volt az ülés, mint a nádszéken, melyet különben is egy drótszeggel tisztességesen megdolgoztam.

Dubica úr Pityikét szerette. Gyakran ültette az ölébe, reám pedig olyan vasvilla szemeket vetett, mintha éppen halálos ellensége lettem volna

— Te nagyon rossz gyermek vagy, Burkus! —